

Slotprotokol

behoorende bij het Nederlandsch-Duitsche arbitrage- en verzoeningsverdrag

1. De Verdragsluitende Partijen gaan van het standpunt uit, dat de afzonderlijke bepalingen van het Verdrag in geval van twijfel ten gunste van de toepassing van het beginsel der scheidsrechtelijke oplossing van geschillen moeten worden uitgelegd.

2. De Verdragsluitende Partijen verklaren, dat het Verdrag ook, dan van toepassing zal zijn, wanneer een geschil zijn oorsprong vindt in gebeurtenissen, welke vóór het sluiten van het Verdrag hebben plaats gevonden. Mogelijke, met gebeurtenissen uit den wereldoorlog in onmiddellijk verband staande geschillen worden echter, met het oog op hunne algemeene staatkundige beteekenis, hiervan uitgesloten.

3. Het feit, dat bij een geschil derde Staten betrokken zijn, sluit de toepassing van het Verdrag niet uit. De Verdragsluitende Partijen zullen, wanneer het geval zich mocht voordoen, er naar streven, de derde Staten tot aansluiting bij de arbitrage- of verzoeningsprocedure te bewegen. In dit geval blijft voor de wederzijdsche Regeeringen het recht voorbehouden, in gemeen overleg een bijzondere samenstelling van het Scheidsgerecht of van de Permanente Verzoeningscommissie te bepalen. Kan binnen redelijken tijd met derde Staten over derzelver aansluiting geen overeenstemming worden bereikt, dan neemt de procedure haren loop-zoals in het Verdrag is voorzien tusschen de Verdragsluitende Partijen en met slechts voor haar geldend gevolg.

4. Voor het geval, dat Duitschland tot het Permanente Hof van Internationale Justitie te 's Gravenhage toetreedt of Lid van den Volkenbond wordt, zullen rechtsgeschillen ten aanzien waarvan tusschen Partijen geen overeenstemming is bereikt over de vraag, of zij aan het Permanente Hof van Internationale Justitie dan wel aan een Scheidsgerecht zullen worden voorgelegd, op aanvraag van een der Partijen een maand na aankondiging aan de wederpartij rechtstreeks voor het Permanente Hof van Internationale Justitie gebracht kunnen worden. Hetzelfde geldt in geval een algemeen arbitrageverdrag tusschen Duitschland en een derde Mogendheid van kracht mocht worden, dat een overeenkomstige bepaling bevat.

's-Gravenhage, den 20sten Mei 1926.

Schlussprotokoll

zu dem niederländisch-deutschen Schiedsgerichts- und Vergleichsvertrage

1. Die vertragschliessenden Teile gehen von der Ansicht aus, dass die einzelnen Bestimmungen des Vertrags im Zweifel zu gunsten der Anwendung des Grundsatzes der schiedsgerichtlichen Erledigung von Streitigkeiten auszulegen sind.

2. Die vertragschliessenden Teile erklären, dass der Vertrag auch dann Anwendung findet, wenn eine Streitigkeit in Ereignissen ihren Ursprung hat, die zeitlich vor seinem Abschluss liegen. Etwaige mit Ereignissen des Weltkrieges in unmittelbarem Zusammenhange stehende Streitigkeiten werden jedoch mit Rücksicht auf ihre allgemeine politische Bedeutung hiervon ausgeschlossen.

3. Die Tatsache, dass an einer Streitigkeit dritte Staaten beteiligt sind, schlieszt die Anwendung des Vertrags nicht aus. Die vertragschliessenden Teile werden gegebenenfalls dahin wirken, die dritten Staaten zum Anschluss an das Schiedsgerichts- oder Vergleichsverfahren zu veranlassen. Für diesen Fall bleibt es den beiderseitigen Regierungen vorbehalten, im gemeinsamen Einverständnis eine besondere Zusammensetzung des Schiedsgerichts oder des Ständigen Vergleichsrats vorzusehen. Kann eine Verständigung mit den dritten Staaten über deren Anschluss nicht binnen angemessener Frist herbeigeführt werden, so nimmt das Verfahren zwischen den vertragschliessenden Teilen mit Wirkung nur für diese den im Verträge vorgesehenen Verlauf.

4. Für den Fall, dass Deutschland dem Ständigen Internationalen Gerichtshof im Haag beitrifft oder Mitglied des Völkerbundes wird, sollen Rechtsstreitigkeiten, bei denen die Parteien sich darüber, ob diese Rechtsstreitigkeiten dem Ständigen Internationalen Gerichtshof oder einem Schiedsgericht zu unterbreiten sind, nicht haben einigen können, auf Antrag einer Partei einen Monat nach Ankündigung an die andere Partei unmittelbar vor den Ständigen Internationalen Gerichtshof gebracht werden können. Dasselbe gilt, falls ein allgemeiner Schiedsgerichtsvertrag zwischen Deutschland und einer dritten Macht in Kraft treten sollte, der eine entsprechende Bestimmung enthält.

Haag, den 20. Mai 1926.

371. 3.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Het op 20 Mei geteekende arbitrage- en conciliatie-verdrag tusschen Nederland en Duitschland is de vrucht van onderhandelingen gedurende de laatste jaren tusschen de beide Regeeringen gevoerd. Voor de redenen, die aanvankelijk een afwachtende houding deden aannemen, moge worden verwezen naar de uiteenzetting door ondergeteekende gegeven in de Vergadering der Eerste Kamer van 4 Juni 1924 (*Handelingen Eerste Kamer*, blz. 623). Het was daarbij van belang, dat een te sluiten verdrag niet zou bevatten de veelomvattende uitzonderingen op het dezerzijds voorgestane beginsel, dat rechtsgeschillen behooren te worden onderworpen aan rechtspraak of arbitrage, welke voorkwamen in verdragen, zooals Duitschland in 1921 met Zwitserland en daarna met Zweden,

Estland en Finland over vreedzame beslechting van internationale geschillen sloot. Thans is overeenstemming verkregen over een verdrag, waarin, evenals in de te Locarno gesloten verdragen, die uitzonderingen niet meer voorkomen, en dat overigens getuigt van het streven der beide Staten om hunne betrekkingen op den grondslag van recht en vriendschap te regelen.

Ten aanzien van het verdrag moge nu het volgende worden aangeteekend.

Wat den algemeenen bouw betreft, sluit het zich aan bij de arbitrage- en verzoeningsverdragen, welke in de laatste jaren zijn tot stand gekomen tusschen Duitschland eenerzijds- en de zoeven genoemde landen anderzijds. Tegelijk echter wijkt het tractaat van die verdragen af op verschillende punten van grooter en kleiner belang, waardoor het met Nederlandsche opvattingen meer in harmonie is.

De Nederlandsche Regeering stelde er vooreerst prijs op, dat het verdrag alle geschillen zou omvatten welke tusschen beide landen mochten ontstaan, en wel in dier voege, dat in den regel geschillen betreffende een rechtsvraag aan rechtspraak of arbi-

Goedkeuring v/h op 20 Mei 1926 te 's Gravenhage tusschen Nederl. en Duitschl. gesloten Arbitrage- en Verzoenings-verdrag.

trage- en andere geschillen aan eene verzoeningsprocedure zouden zijn te onderwerpen. Voor bijzonderheden ten aanzien van de overwegingen waarop deze wensch steunde, moge worden verwezen naar het Rapport der Commissie van Advies voor Volkenrechtelijke Vraagstukken, dd. 10 Januari 1925, dat aan de Staten-Generaal is overgelegd als bijlage van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs der Eerste Kamer over het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk III der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1925, en verder naar de Memorie van Toelichting, behorende bij het ontwerp van wet houdende goedkeuring van het op 12 December 1925 te 's-Gravenhage met Zwitserland gesloten Verzoeningsverdrag (Gedrukte Stukken, Tweede Kamer, Zitting 1925—1926, n°. 335).

Verder waren er, voornamelijk naar aanleiding van het evengenoemd Rapport der Commissie van Advies voor Volkenrechtelijke Vraagstukken, nog andere desiderata, waarmede viel rekening te houden. Het voornaamste daarvan was wel, dat er dezerzijds waarde aan werd gehecht, dat in het te sluiten verdrag aan het wel in de verdragen van Locarno (zij het op de tweede plaats), doch niet in de reeds eerder aangegeven door Duitschland gesloten arbitrage- en verzoeningsverdragen genoemde Permanente Hof van Internationale Justitie de plaats zou worden ingeruimd, waarop deze instelling, naar de meening der Regeering, recht heeft.

Het heeft de Regeering verheugd, dat met de Regeering van Duitschland bij de onderhandelingen overeenstemming is verkregen, waarbij in ruime mate aan de dezerzijds gekoesterde wenschen tegemoet is gekomen, zooals blijkt uit het thans aan de Staten-Generaal ter goedkeuring aangeboden verdrag met bijbehorend slotprotocol.

Dat verdrag omvat ten eerste (art. 1) alle geschillen, die tusschen Nederland en Duitschland mochten rijzen, en niet binnen een redelijken tijd langs den diplomatieken weg mochten kunnen worden opgelost. Het maakt niet, zooals in de oudere arbitrage-verdragen veelal — en ook nog in de bovengenoemde tusschen Duitschland en verschillende landen gesloten verdragen — geschiedde, verreikende reserves ten aanzien van geschillen, welke de eer, de levensbelangen of de onafhankelijkheid der partijen betreffen, reserves, waarop door elk harer eenzijdig een beroep kon worden gedaan.

In de tweede plaats is de regel aanvaard (art. 2 en alinea 4, slotprotocol), dat geschillen omtrent een rechtsvraag aan arbitrage of rechtspraak zullen worden onderworpen, en andere geschillen (art. 12) aan een verzoeningsprocedure. Daarbij zijn de noodige voorzieningen getroffen voor prealabele- en bevoegdheidsgeschillen. In overeenstemming met het gevoelen der Commissie van Advies voor Volkenrechtelijke Vraagstukken is niet bepaald, zooals in sommige verdragen, welke andere landen in de laatste jaren hebben gesloten, dat, al moge regel zijn, dat rechtsgeschillen tenslotte aan rechtspraak of arbitrage zullen worden onderworpen, deze geschillen eerst het voorwerp zullen zijn van een verzoeningsprocedure. Wel is de mogelijkheid geopend (art. 12, lid 3), dat de Partijen in een bijzonder geval overeenkomen, al of niet onder voorbehoud van latere behandeling door het Permanente Hof van Internationale Justitie of door een scheidsgerecht, de oplossing van een rechtsgeschil langs den weg van conciliatie te zoeken.

In de derde plaats vindt de erkenning van het Permanente Hof van Internationale Justitie in het verdrag uitdrukking (art. 1 en 12, lid 3, en slotprotocol, alinea 4). Dit Hof is evenwel niet als het orgaan uitsluitend tot het oplossen van alle rechtsgeschillen tusschen Nederland en Duitschland op den voorgrond gesteld. Hoewel aan de Regeering een uitsluitende opdracht van bevoegdheid aan het Hof voor de beslissing van alle rechtsgeschillen welkom zou zijn geweest, heeft zij gemeend, in verband met de omstandigheid, dat Duitschland nog niet tot deze instelling is toegetreden, in dit verdrag verplichte behandeling van zoodanige geschillen voor een scheidsgerecht, gedachtig ook aan het adagium „variis modis bene fit”, te kunnen aanvaarden. Tegelijk is echter niet alleen de mogelijkheid eener vrijwillige onderwerping van een zoodanig geschil aan het Permanente

Hof van Justitie uitdrukkelijk voorzien, maar is ook voor het geval Duitschland tot dat Hof toetreedt of lid van den Volkenbond wordt of een algemeen arbitrageverdrag sluit als bedoeld in par. 4 van het slotprotocol, aan het Hof eene overwegende plaats toegekend.

Het verdrag is zóó ingericht (art. 1 junctis 5, 6, 7, 8 en slotprotocol, alinea 4), dat ook wanneer een der Partijen ten aanzien van de verkrijging eener oplossing van een rechtsgeschil een passieve houding aanneemt, die oplossing door de andere partij eenzijdig kan worden bevorderd.

Eveneens is er voor gezorgd, dat gebrek aan medewerking van een der Partijen behandeling van een geschil volgens de verzoeningsprocedure niet kan verhinderen (art. 12, lid 1 junctis 13, 14, lid 1, en 16).

Wat de afzonderlijke artikelen betreft, zij het volgende opgemerkt.

Art. 1 geeft den algemeenen regel aan, die aan het verdrag tot grondslag strekt, namelijk, dat eventuele niet binnen redelijken tijd langs den diplomatieken weg opgeloste geschillen, welke niet in gemeen overleg der Partijen aan het Permanente Hof van Internationale Justitie worden voorgelegd, hetzij aan arbitrage, hetzij aan een verzoeningsprocedure zullen worden onderworpen. Volledigheidshalve is daaraan in het tweede lid nog toegevoegd, dat geschillen, voor welke beslechting tusschen partijen bijzondere overeenkomsten mochten bestaan (men denke aan compromissaire clausules in afzonderlijke verdragen), volgens die overeenkomsten zullen worden behandeld.

Terwijl, gelijk vanzelf spreekt, geschillen, welke voor het Permanente Hof van Internationale Justitie worden gebracht, zullen worden behandeld op den voet van 's-Hofs Statuut en van de verdere bepalingen, die zijn werkzaamheid beheerschen, wordt in de artt. 2—11 de wijze geregeld, waarop geschillen, die volgens het onderhavige verdrag aan de beslissing van arbiters worden onderworpen, zullen worden beslecht.

Art. 2 verdient in zoover genoemd te worden, dat de daarin gegeven omschrijving van de aan arbitrage onderworpen geschillen op twee punten afwijkt van die, welke wordt aangetroffen in art. 36, lid 2, van het Statuut van het Permanente Hof van Internationale Justitie. In de eerste plaats worden n.l. in art. 2 niet slechts de vier groepen van geschillen, welke door de genoemde bepaling van het Statuut tot rechtsgeschillen worden gestempeld, uitdrukkelijk als typische categorieën opgesomd, doch daarenboven worden zeer in het algemeen in de competentie van het scheidsgerecht begrepen en als zoodanig in art. 2 genoemd: alle geschillen, waarbij de Partijen het onderling oneens zijn over een rechtsvraag. Dit is geschied, omdat in de woordkeuze der verdragen van Locarno, volgens welke de vier groepen van art. 36, lid 2, van het Statuut als bijzondere categorieën van rechtsgeschillen werden beschouwd, twijfel tot uiting is gekomen omtrent de vraag, of de bedoelde vier groepen wel alle rechtsgeschillen omvatten. In overeenstemming met het advies der ter zake gehoorde Commissie van Advies voor Volkenrechtelijke Vraagstukken, werd het voorzichtig geoordeeld, zoo duidelijk mogelijk te doen uitkomen, dat art. 2 inderdaad het oog heeft op alle rechtsgeschillen zonder onderscheid.

In de tweede plaats wijkt art. 2 nog in zooverre van art. 36, lid 2, van 's-Hofs Statuut af, dat onder de eerste groep der opgesomde rechtsgeschillen niet alleen worden genoemd geschillen, betreffende de uitlegging van verdragen, maar volledigheidshalve ook die omtrent den inhoud en de toepassing daarvan; voorts werden de woorden „tusschen de beide Partijen gesloten”, die in het Statuut ontbreken, hier, waar het een verdrag tusschen twee landen geldt, opgenomen.

Waar, zooals ook in bovenbedoeld Rapport der Commissie van Advies voor Volkenrechtelijke vraagstukken werd opgemerkt, internationale geschillen veelal geschillen zijn over een rechtsvraag, ligt in rechtspraak of arbitrage het zwaartepunt van het verdrag en biedt het dus in de meeste gevallen waarborgen voor een finale en bindende beslissing.

In dit verband zij er nog de aandacht op gevestigd, dat de partijen in de eerste paragraaf van het slotprotocol hebben afgesproken, dat in geval van twijfel de bepalingen van het verdrag ten gunste van toepassing van het beginsel van arbitrage (en dus niet van verzoening) moeten worden uitgelegd.

Art. 3 heeft ten doel, te verzekeren, dat een zaak, die, naar de landswet van de betrokken Partij, ter kennisneming van hare gerechten behoort, behalve in het geval van rechtsweigeren, niet tegen haren wil aan arbitrage kan worden onderworpen, voordat daarin eindvonnis is geweest voor hare nationale instanties. Dat wil dus zeggen, dat eerst *alle* nationale instanties moeten worden doorlopen, voordat arbitrage door een der Partijen kan worden doorgezet. Dit is in overeenstemming met de praktijk en de heerschende leer, volgens welke er geen aanleiding is voor toepassing van het buitengewone rechtsmiddel van arbitrage ten aanzien van een staat met een deugdelijk rechtswezen, zoolang aan te nemen is, dat de aangelegenheid door de nationale gerechten van dat land behoorlijk zal worden uitgemaakt.

Terwille van de rechtszekerheid is bepaald, dat, wanneer arbitrage ingeroepen wordt over een vraag als hierboven bedoeld, die voor de rechterlijke macht van de eene partij ahangig is geweest, deze Partij kan verlangen dat de zaak uiterlijk zes maanden na de beslissing voor den hoogsten nationalen rechter voor het scheidsgerecht wordt gebracht.

Art. 4, dat antwoord geeft op de vraag, welke rechtsnormen het scheidsgerecht moet toepassen, sluit zich ten nauwste aan bij art. 38 van het Statuut van het Permanente Hof van Internationale Justitie.

De artt. 5—9 geven de noodige bepalingen over samenstelling en werkwijze van het scheidsgerecht. Hierboven werd reeds opgemerkt, dat, ingeval een der Partijen niet wil medewerken tot de instelling van het scheidsgerecht, de andere Partij die instelling eenzijdig, onder de noodige waarborgen van onpartijdigheid, kan bevorderen. De regeling voor dat geval bestaat zoolang Duitsland niet lid is van den Volkenbond of niet tot het Permanente Hof van Internationale Justitie is toegetreden, hierin, dat ingeval het compromis, dat in elk bepaald geval moet worden gesloten, niet binnen zes maanden nadat de eene Partij aan de andere het verlangen naar een scheidsrechterlijke beslissing heeft kenbaar gemaakt, tot stand komt, iedere Partij zich tot de in art. 12 nader omschreven Permanente Verzoeningscommissie kan wenden ter opstelling van het compromis. Genoemd permanent lichaam, dat door zijne samenstelling waarborgen geeft van onpartijdigheid, moet aan een verzoek te dien aanzien binnen twee maanden voldoen. Dezelfde regeling bestaat voor het geval dat een der Partijen in gebreke blijft, den door haar te benoemen scheidsrechter aan te wijzen, of wanneer de Partijen het niet eens zijn over de benoeming van de in gemeen overleg aan te wijzen rechters of van den voorzitter (art. 7).

Zoodra Duitsland tot het Permanente Hof van Internationale Justitie zal zijn toegetreden, of Lid van den Volkenbond wordt, zullen, volgens de vierde alinea van het slotprotocol, rechtsgeschillen ten aanzien waarvan tusschen Partijen geen overeenstemming is bereikt over de vraag, of zij aan het Permanente Hof van Internationale Justitie dan wel aan een scheidsgerecht zullen worden voorgelegd, op aanvraag van een der Partijen een maand na aankondiging aan de wederpartij rechtstreeks voor het Hof kunnen worden gebracht. Hetzelfde geldt, ingeval een algemeen arbitrage-verdrag tusschen Duitsland en een derde mogendheid mocht tot stand komen, dat een dergelijke bepaling bevat. Deze regeling zal voor het bedoelde geval van ontbreken van overeenstemming over het forum waaraan de zaak zal onderworpen worden, in welk geval dus geen compromis tot stand zal komen, de plaats innemen van de regeling, welke voorshands volgens

art. 7 van het onderhavige verdrag zal gelden, en hierboven ter sprake kwam. De regeling die tusschen Nederland en Duitsland is tot stand gekomen zal, wat de rol betreft, die het Hof daarin heeft te spelen, ingevolge de laatste zin van paragraaf 4, slotprotocol, nooit achterstaan bij die welke andere landen omtrent dit punt met Duitsland mochten maken.

Voor het overige moge naar de reeds genoemde artt. 5—9 worden verwezen en naar art. 11.

Art. 10 regelt de mogelijkheid van een revisie-procedure, op het voetspoor van art. 83 van het Haagsch verdrag van 1907, nopens de vreedzame beslechting van internationale geschillen.

Artt. 12 tot 18 van het verdrag regelen de verzoeningsprocedure. Art. 17, lid 3, doet in den eersten zin de tegenstelling tusschen het karakter dezer instelling en de met een bindende uitspraak eindigende arbitrage duidelijk uitkomen: „het verslag „(der Permanente Verzoeningscommissie) heeft, noch wat de „feiten, noch wat de rechtsoverwegingen betreft, de beteekenis „eener definitief bindende beslissing”. Deze procedure heeft slechts ten doel, de vreedzame oplossing van geschillen te bevorderen door het vaststellen, op gezag van een onpartijdig lichaam, dat het vertrouwen der Partijen bezit, van den stand van zaken, terwijl het verslag van dat lichaam voorstellen tot bijlegging van het geschil moet bevatten, „tenzij dit met het „oog op de bijzondere omstandigheden van het geval niet „wenschelijk wordt geacht” (art. 17, lid 1).

Aan de Verzoeningscommissie is een permanent karakter gegeven. Het scheen gewenscht een organisme gereed te hebben, waaraan men terstond, wanneer daaraan de behoefte zou blijken te bestaan, gezamenlijk een geschilpunt ten fine van verzoening zou kunnen onderwerpen. Deze-gedachte lag reeds, gelijk men zich zal herinneren, ten grondslag aan de Bryan-verdragen, welke de Vereenigde Staten van Amerika zich voor den oorlog beijverden te sluiten.

De permanentie van de verzoeningscommissie heeft bovendien het voordeel, dat die commissie, bij gerezen moeilijkheden bij de vaststelling van het compromis in een arbitragezaak, een nuttige rol kan vervullen (art. 7).

De afzonderlijke bepalingen over de conciliatieprocedure (artt. 12—18) behoeven wel nauwelijks nadere toelichting. Hetzelfde kan gezegd worden van de artt. 19, 20 en 21. Slechts zij er de aandacht op gevestigd, dat het verdrag voor den duur van tien jaren is gesloten, met mogelijkheid van stilzwijgende verlenging, telkens voor vijf jaren.

Ten aanzien van het slotprotocol moge, behalve wat hierboven reeds ten aanzien van de eerste zinsede daarvan werd opgemerkt, nog het volgende worden aangeteekend:

Op aandrang der Duitse Regeering is, evenals bij de verdragen tusschen Duitsland met Zwitserland, Zweden en andere landen is overeengekomen, in de tweede alinea bepaald, dat, hoewel het verdrag van toepassing zal zijn op geschillen, welke oorsprong ligt in gebeurtenissen, die vóór het sluiten van het verdrag hebben plaats gevonden, nochtans geschillen, die in onmiddellijk verband staan met gebeurtenissen uit den wereldoorlog met het oog op hunne algemeene staatkundige beteekenis van de toepassing van dezen regel zullen zijn uitgesloten. De Nederlandsche Regeering heeft daarin echter slechts toegestemd, nadat bij de onderhandelingen uitdrukkelijk tusschen Partijen was vastgesteld, dat door deze bepaling de vraag der verdere behandeling van evenbedoelde geschillen in geenerlei opzicht wordt geprejudicieerd.

De derde alinea van het slotprotocol behoeft geen nadere toelichting; de vierde werd reeds boven ter sprake gebracht.

De Minister van Buitenlandsche Zaken,
VAN KARNEBEEK.